

Jsou to lokální konflikty vedené v současnosti, kterými lze neefektivněji, kromě jiného, ověřit platnost stávajících doktrín, polních řádů a předpisů jednotlivých národních armád, sil členských států NATO. Problematice vedení operací v zastavěných prostorech je v Alianci věnovaná zvýšená pozornost, jednotlivé boje současnosti jsou podrobeny analýzám, polní řády a předpisy jsou posuzovány a aktualizovány. Hlavní důraz je položen na vedení výcviku, přípravu vojenských profesionálů a adekvátně i na budování národních výcvikových center a základen. Reforma Armády České republiky, nastavené politicko-vojenské ambice a dosažení počátečních operačních schopností (POS) do 31. 12. 2006 a cílových operačních schopností (COS) do roku 2010, jsou příležitostmi, kdy je nutné se touto problematikou odpovědněji zabývat, již při vytváření struktur ozbrojených sil, plánování brigádních úkolových uskupení dle požadavků NATO. O to více je dnes tato problematika aktuální, že je spojována s bojem proti terorismu a zasahuje i do výcviku jiných bezpečnostních složek (policie, speciálních jednotek, záchranných a zásahových skupin). Následující příspěvek pojednává o aktuálních poznatcích a zkušenostech z vedení operací v Afghánistánu a Iráku, volně doplňuje seriál „Operace v zastavěných prostorech“.

V konfliktech 21. století může dojít k ozbrojeným střetům různě silných vojenských potenciálů ve zcela nových podmínkách než jsme byli zvyklí doposud. Ke zvýšení bojové činnosti v urbanizovaném prostoru bude i nadále důležité studovat toto prostředí, vymezit metody, taktiku a postupy potřebné k použití manévrové bojové činnosti. Pokračovat ve výzkumu nových technologií a okamžitě zavádět objevy a vynálezy do jednotek, které jim usnadní vedení bojové činnosti v zastavěných prostorech.

Historické směry vývoje

Od doby druhé světové války byl pro boj v zastavěných prostorech přijat záměr USECT (*Understand, Shape, Engage, Consolidate and Transition*) [1].

Bylo dimenzováno bojiště na operačním stupni: - vedení boje z blízka, - boj v hloubce, - boj v týlu (zadní boj). Tento koncept byl vytvořen pro společné mnohonárodní síly CJTF (*Combine Joint Task Forces*), složené z pozemních sil, letectva a námořnictva, včetně prostředků pro jejich podporu a zabezpečení bojové činnosti.

V podstatě je kladen důraz na fázi zaměstnávající (*engage*), což je nynější boj v zastavěných prostorech, ale více důležitějšími se stávají fáze pochopení celkové situace (*understand*) a forma a tvorba záměru (*shape*), které když jsou dobře řízeny, lze fázi zaměstnávající síly, vedení boje v zastavěném prostoru (*engage*) předejít, jinými slovy, často nebude nutné bojovat v zastavěném prostoru.

Historie ukazuje, že kombinace pěších, mechanizovaných jednotek s tanky a ženijními jednotkami (spojená bojová uskupení), budou mít výraznější šance na úspěch. Neposílené pěší jednotky, vzdušné mobilní a vzdušné výsadkové síly postrádají ochranu, schopnost pře-

žití, důraznou palební sílu a rychlost, kterou na druhé straně mohou poskytnout podporující tankové jednotky.

Tuto skutečnost potvrzuje fakt, že od roku 1920 více než 70 konfliktů bylo vybojováno v urbanizovaném terénu spojenými společnými uskupeními, například: Panama 1989, Mogadišo 1993, oba konflikty v Čečensku – Groznyj (90. léta) i současný Irák 2003.

Vývoj doktríny

Když pohlédneme na vývoj doktrín, polních řádů a předpisů [2] od roku 1979 do 2003 vidíme, že dle předpisu FM 90-10 MOUT (Vojenské operace v urbanizovaném prostoru) jsou zastavěné prostory *izolovány a obcházeny*.

Nový předpis FM 3-06 Urban Operations již uvádí i jiné možnosti: „vojenské síly *budou pravděpodobně nuceny vést operace jak v zastavěných prostorech, tak i kolem rozsáhlých zastavěných prostorů*.“

Co doznalo historického vývoje je celkové spektrum operací. Současná doktrína AČR uvádí rozdělení operací na **válečné** (hluboké, bojové, zabezpečovací) a **neválečné**, jiné než válka (nebojové – stabilizační, podpůrné a bojové – boj s terorismem, s narkomafii, obrana humanitárních operací apod.).

Velitelé budou nuceni vybírat taktiku boje, způsob a metodu jeho provádění včetně postupů, které vždy budou záviset na úloze, nepříteli, terénu, jednotce, dostupném a využitelném čase.

Kromě toho bude nutné postupovat dle stanovených **pravidel činnosti** (*ROE-Rules of Engagement*).

Poučení a poznatky

Jedním z důležitých bodů shromáždění pracovní skupiny NATO FIBUA/MOUT v Budapešti (září 2003) bylo důkladné rozebírání konfliktů v Afghánistánu a Iráku. Členové pracovní skupiny posuzovali funkčnost doktrín, polních řádů a manuálů jednotlivých členských států NATO pro boj ve městě a zastavěných prostorech s důrazem na přípravu a vedení výcviku před zasazením jednotek do konfliktu.

Pro analýzu konfliktu je nutné stanovit otázky a vycházet z poznatků:

- ❑ Co platí v jednom zastavěném prostoru, nemusí platit v jiném.
- ❑ Doktríny jsou funkční, jejich základy a principy, které v jednotlivých operacích byly použity se osvědčily. Stanovený proces rozhodování (METT-CT) [4] řídí průběh události bude nás však zajímat:
 - Jaké je nejvhodnější operační tempo?
 - Jak dlouho mohou vojáci vést bojovou činnost?
 - Jak velké bojové uskupení je neefektivnější?
 - Do jakých zastavěných zón lze pronikat?
 - Co pravidla činnosti (ROE)?
 - Co logistika?

Odpovědi jsou **kombinované jednotky**, otázkou zůstává, jaká bude nutná jejich organizační struktura. Neexistuje školní řešení (rozhodnutí), které by se stalo vodítkem.

Rozhodovací proces se stává o to složitější, že hlavní tíha při bojích v zastavěných prostorech zůstává na velitelích nejnižších stupňů a to velitelích družstev, čet a rot.

Při **vyhodnocování** bylo zdůrazněno:

- zpravodajská příprava bojiště je velmi náročná, jako nejlepší se jeví zpravodajství z lidských zdrojů (HUMINT),
- je nutné provádět rozbor dění a výsledků z předchozích operací,
- důsledně úkolovat brigádní rekognoskační skupiny (včetně skupin na podřízených stupních),
- integrovat všechny divizní sledovací systémy,
- aktivně využívat všechny národní (domácí) zpravodajské prostředky.

Tuto část článku potvrzují odpovědi na otázky zadané veliteli brigády (účastníka operací Irák). Z jeho odpovědi mj. vyplynulo, že zpravodajské informace na stupni rota existovaly, byly však převážně nepřesné a nesprávné. Kromě toho každý pohyb, který prováděli, byl dopředu znám. Nebezpečné nebylo, že zprávy byly přehnané a zveličené, ale skutečnost, že velitelé začali pochybovat, nevěřit všem zprávám, a v konečném závěru nedokázali stanovit bojovou sílu dle vlastního úsudku.

Konflikt v Iráku poukázal na skutečnosti, které se objevily v *návrzích*. K **fyzické izolaci** použít:

- sledovací systémy a rekognoskační systémy,
- jak zbraně se smrtícími, tak i nesmrtícími účinky,
- přesnou nepřímou i prostorovou palbu,
- manévr silami a přímé palby,
- speciální jednotky (operační síly).

K **psychologické izolaci** použít.

- jednotky připravované pro psychologické operace (PSYOPS),
- jednotky řešící oblast civilních záležitostí (Civil Affairs Units),
- klamání.

K **elektronické izolaci** použít:

- elektronický boj,
- útok na sítě počítačů (počítačové systémy).

Irák i Afghánistán poukázaly na sémantiku (teorii významu) různorodosti zástavby, která závažně ovlivňovala postup a činnost jednotek. Více rozměrový terén (trojrozměrnost) poskytuje mnohonásobnost jak obranné volby, tak i útočné volby, umožňuje dokonalé krytí před přímou i nepřímou palbou, pozorováním, především však působením všech druhů zbraní a zbraňových systémů (úderů letectva, bojových vrtulníků, dělostřelectva a minometů, laserových naváděcích systémů ap.). Důležitým faktorem k jejich účelovému a účinnému použití, právě v zastavěných prostorech, je znalost bojové techniky, jejich technických parametrů [3].

Významnou roli v této oblasti konfliktu sehrává část místního obyvatelstva vytvářejícího paralelní polovojenské síly, různé diverzní bojůvky a sabotující skupiny, které využívají znalost terénu k provádění nesouvislých, ale velmi nebezpečných protiakcí.

Konkrétní urbanizované zóny (městské jádro, jádro periferie, rozptýlený obytný prostor, prostor sídlišť a věžáků, průmyslové a dopravní prostory, stálá opevnění (často zesílená), dřevěná stavení, vesnice apod. byly podnětem k požadavkům dodatečného pancéřování bojové techniky (především tanků) na bocích a předních částech. V Iráku oproti konfliktu v Čečensku, kde jsou budovy z převážné části nízké, nebylo nutné pancéřovat vrch věží.

Chování vojsk v značné míře ovlivňují **dominanty zastavěného prostoru**, které bude nutné pravidelně vyhodnocovat a mít na zřeteli, především jak je lze využít ve svůj prospěch a počítat i s alternativou, že v závěrečných fázích bojové činnosti budou pravděpodobně tyto dominanty urbanizovaného prostoru navraceny pod kontrolu místních civilních orgánů a jejich samosprávu.

Půjde především o:

- ☐ nemocnice/zdravotní střediska,
- ☐ elektrárny,
- ☐ státní civilní agentury, úřady, policejní stanice a hasičské sbory,
- ☐ vodárny/odpady jejich úprava a distribuce,
- ☐ kulturní a historické stavby, zámky, hrady, kostely, často historicky chráněné (UNESCO),
- ☐ sklady s potravinami, pohonnými hmotami,
- ☐ různé komunikační systémy, povětrnostní stanice,
- ☐ velvyslanectví a konzuláty cizích států,
- ☐ dopravní terminály, letiště, lodní přístavy apod.

O tom jak armáda plnila i tento důležitý úkol svědčí i vedení operací ruské armády v Čečensku (Groznyj), kde město bylo totálně srovnáno a jen těžko lze některé dominanty terénu po jejich bojových akcích místním obyvatelstvem (dokonce ani ruskou armádou) nějak využít.

Co převažuje?

Především lokální konflikty ukazují na skutečnost, že od roku 1920 bylo vybojováno více než 70 konfliktů v urbanizovaném prostoru, z toho právě **společná kombinovaná bojová uskupení** vybojovala 75 % vítězných. Za další je to převaha synchronizace přesné palby, izolace obranných postavení nepřítele, výběr a ničení jeho důležitých objektů. Boj zblízka vést pouze proti silným obranným postavením, jen když je to nutné.

Velmi náročnou částí vedení bojové činnosti se stává přechod z jednoho druhu operací na druhou. Složitost přípravy je v tom, že každá z operací bude v libovolném prostředí specifická a lze jenom prognózovat skutečné dění v daných situacích.

Jak bylo v úvodu článku uvedeno, koncepce přípravy operací počítá i s fází **přechodu**, především se změnami na základě konkrétních situací na bojišti. Jde o **přechod**:

- ☐ z útočné na obrannou operaci, ze stabilizační na podpůrnou nebo obráceně,
- ☐ návrat urbanizovaného prostoru pod kontrolu místních civilních orgánů, ovšem za účasti armády s bojovým zabezpečením a logistikou, jak bude požadováno,
- ☐ z podporovaných sil na síly podporující, provádějící zabezpečení nevládních organizací (NGO - non-government organizations) působících v prostoru bojiště.

Tyto přechody mají své hluboké dopady na přípravu, konkrétně přípravu vojáků (profesionálů) a důstojnického sboru pro zasazení do oblasti/regionu konfliktu. Jak se ukazuje, jenom profesionální příprava vojáka (fyzická zdatnost, mistrná znalost techniky a její použití, dokonalá střelba ze všech druhů zbraní, využívání spojovací techniky, informačních zdrojů a nejmodernějších technologií k vedení bojové činnosti atd.) nebude stačit ke zvládnutí jednotlivých úkolů.

Připomenu jenom některé otázky, které vyplynuly z **komentářů velitelů**:

- ❑ zastavěný prostor vyžaduje vedení několika druhů bojové činnosti současně,
- ❑ v průběhu bojových operací jednotky čelí hrozbám při sesedání z vozidel, pročišťování budov, bunkrů, sklepů, zákopů, prohledávání jednotlivých osad, čelí sebevražedným útokům nepřítele apod.,
- ❑ neúčinná a nedostatečná jsou identifikační značení na vozidlech a označení jednotlivců (často ve stresu docházelo k vedení palby na vlastní jednotky nebo sousedy),
- ❑ přibýly nové úkoly jako je zatýkání, pátrání po podezřelých osobách, stavění podezřelých osob a vozidel, vedení výslechů osob, osobních prohlídek, vzájemná spolupráce vojáků s místními obyvateli apod.,
- ❑ metody a postupy pro zajištění a provádění osobních prohlídek byly často nevhodné, především ve vztahu k osobám zadrženým z řad nebojujících (nekombatantů, noncombatants),
- ❑ kromě toho bylo nutné na místě přizpůsobovat a upravovat taktiku boje, způsob a metodu provádění a jeho postup,
- ❑ boje kladly vysoké psychické nároky na sebeovládání, umírněnost v jednání, trpělivost apod.,
- ❑ byl potvrzen požadavek a narůstání významu CIMIC (*Civilian and Military Cooperation*), koordinace armády a civilního obyvatelstva v prostorech bojové činnosti na základě přítomnosti mnohých podpůrných a mezinárodních organizací, agentur působících vedle sebe a různých nebojových činností na bojišti.

Při zpomalování bojové operace je velmi důležité, aby jednotky v terénu znaly konečný cíl, tak aby nedocházelo ke zbytečným destrukcím a bezhlavému ničení a aby nenarušily svým konáním pozdější plán obnovy zařízení. Složená bojová uskupení musí být připravena plnit i úkoly jako jsou kontroly vzpour, vyjednávání s vůdci skupin, davu (stařešinami obcí) a podobně.

Důležitým faktorem zde bude znalost prostředí, kulturních a národních zvyků, religiózních otázek v jednotlivých regionech.

Ve všech konfliktech se civilní obyvatelstvo stává součástí bojiště a porozumění lidským dimenzím (humánnímu faktoru) výrazně ovlivní vztah chování válečnických (kombatantů) k neválečnickým (nekombatantům).

Co ukázalo poučení a poznatky?

Boj v zastavěných prostorech zůstává bojem zblízka, velmi náročným. Pravděpodobnost jeho vedení je v současnosti větší než v minulosti. Dle celého spektra operací je tento druh bojové činnosti stále složitějším právě v konečné fázi s přechodem na civilní zprávu vybojovaného prostoru. Nadále bude požadován **specifický výcvik**.

Pro operace vedené v zastavěném prostoru lze shrnout jednotlivá **poučení a poznatky**:

- ❑ civilisté jsou součástí boje,
- ❑ jde o boj společných sil intenzivní na lidské zdroje,
- ❑ charakteristikou je vedení palby na krátké vzdálenosti, menší než 35 m,
- ❑ odstřelovači a stanovení střelci jsou rozhodujícím článkem,
- ❑ osvědčila se podpora vrtulníků, především přesná munice,
- ❑ pro svůj malý rádius výbuchu jsou účinné minomety (81 a 60 mm), houfnice 105 mm,
- ❑ zastavěný prostor snižuje některé technické výhody, požadavkem velitelů jsou však přístroje pro vedení boje v noci a za snížené viditelnosti,
- ❑ vojáci musí projít fyzickou a psychickou přípravou a být schopni reagovat na změny z vysoké intenzity bojů na nízkou a naopak,
- ❑ velitelé musí znát odpovídající taktiku, techniku a metodické postupy, pravidla činnosti (ROE) a zákonitosti boje,
- ❑ při dotyku v boji musí být každý voják připraven vést boj zblízka,
- ❑ položit při výcviku důraz na samostatné velení a vedení malých jednotek,
- ❑ každý voják musí umět rozeznávat palby,
- ❑ evakuace raněných a doplňování materiálem všeho druhu musí být plánováno jako součást bojové operace a tvořit celek boje (především vodou a municí),
- ❑ zdravotnický personál (včetně nosičů raněných) musí umět ošetřit i těžce raněné,
- ❑ obrněné jednotky pro rychlé pronikání, podporu a ochranu pěších jednotek, pěší jednotky pro čištění budov,
- ❑ velkým nedostatkem je rozpoznávání vozidel a jednotek (vlastní, koaliční, nepřítel), včetně komunikace mezi nimi,
- ❑ obrněné a pěší jednotky postupují společně, nutno znát tempo útoku,
- ❑ cvičit jednotky na smluvené signály, znalosti standardních operačních postupů (SOP), v rozeznávání techniky a vojenského drilu,
- ❑ jednotkám logistiky chybí speciální vozidla, špatná komunikace mezi nimi (spojení nedostačující) a nedostatek bojového výcviku a znalostí taktiky,
- ❑ boje ukázaly nutnost požadavku na úpravy některých druhů zbraní (odlehčených ručních zbraní; odstřelovacích pušek větší ráže; zavedení granátových pušek pro pronikání do budov bez nadměrného tlaku; brokovnic pro prolamování dveří, minigranátů bez ohrožení ve vedlejších místnostech; pancéřovek schopných ničení obrněných vozidel při vedení palby zevnitř místnosti; dokonalejších zbraňových zaměřovačů; mnohoúčelových robotů k detekci nukleárních, biologických a chemických zbraní, vybavených kamerou schopnou pozorovat na velké vzdálenosti, násilně pronikat do budov a klamně imitovat některé zbraně),
- ❑ vojáci jsou slabě připravováni (nebo vůbec) v otázkách demolice a schopnostech odolávat nástrahám,
- ❑ již na stupni rota bude nutný překladatel (s jazykovou znalostí dané oblasti konfliktu),
- ❑ bojová linie je v celém prostoru bojiště,
- ❑ komunikace procházejí zastavěným prostorem, v mnoha případech izolovaného města, proto v nařízeních pro manévry nesmí chybět pro bojovou podporu, bojové zabezpečení a služby postup až do plánovaného konečného cíle operace,

- ❑ dosažitelná technika je pro boj ve městě nevyhovující (příklad: OT-M 113 není funkčně připraven pro tento druh boje; táhlé nálože jsou neefektivní proti minám odolným proti výbuchu),
- ❑ mnohostranným užitečným vybavením se staly buldozery (jak návěsná zařízení na bojové technice, tak i samostatné).

Četných vylepšení doznalo vybavení jednotlivce. Byly přehodnoceny jak části ochranné tak i nesená plná polní. Například vesty pro ochranu životně důležitých orgánů, zdokonalené kevlarové přilby se zabudovanými mikrofony včetně malých radiových stanic pro komunikaci jednotlivce; štíty pro ochranu obličejové části proti prachu, úlomkům od zdiva, písku, proti oslnění, výbuchům granátů; kolenní a loketní vycpávky; úprava popruhu na ponos ruční zbraně apod.

Nemalým problémem se stává dobítí a výměna baterií a akumulátorů (přístroj nočního vidění, radiová stanice ap.).

Závěr

Na základě *analýzy vývoje* uplynulého období bude nesmírně důležité řešit poměr mezi mírou specializace národních ozbrojených sil v rámci mezinárodního uskupení a mírou ochoty jednotlivých států sdílet své schopnosti i zdroje navzájem. Otázkou bude, jaká je přijatelná úroveň mezinárodní integrace ve jménu globální bezpečnosti a ochota jednotlivých zemí zvyšovat svou vnitřní provázanost a vzájemnou závislost.

Česká republika se musí v tomto prostředí snažit využít své limitované možnosti tak, aby byly vždy naplněny její životní a strategické zájmy. Zájmy ČR nepožadují, aby její ozbrojené síly měly schopnost vést samostatně jakoukoliv operaci mimo vlastní území. Naopak, předpokládají, že budou součástí sil mezinárodní koalice.

Na území ČR může však dojít k situaci, kdy AČR bude sice použita z mezinárodního hlediska samostatně, ale z hlediska národního vždy pouze v rámci celého bezpečnostního systému.

Je tedy nutné vycházet ze skutečnosti, že není možné v současném bezpečnostním prostředí odhadnout možnou sílu a schopnost nepřítelů, nelze ani číselně vyjádřit potřeby vlastního bezpečnostního systému. Jedinou perspektivní možností je zaměřit se při výstavbě vlastních ozbrojených sil a jejich bezpečnostních systémů na budování schopností, kdy všechny složky systému bude možné pružně použít na celou škálu hrozeb.

Většina zemí Aliance snižuje potřebu udržování velkých sil, určených k obraně národních teritorií, a zvyšuje potřebu moderně vyzbrojených, mobilních, dobře vybavených sil rozmístěných mimo vlastní území, které jsou připraveny účinně reagovat na celou škálu předpokládaných úkolů, nebo druhů operací, včetně vedených v zastavených prostorech.

K tomu, aby Armáda ČR mohla přejít na výstavbu takto koncipovaných ozbrojených sil, je pak třeba, aby důsledně provedla reformu na základě koncepce výstavby profesionální armády.

Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.

Poznámky:

- [1] Koncepte USECT (*understand*-pochopení, *shape*-vytváření, *engage*-prosazování, skutečný boj v zastavěném prostoru, *consolidate*-upevnění pozice, vzniklé situace a *transition*-přechod, přechodné stádium).
- [2] Je nutné vycházet z hierarchie doktrín a normativních aktů, kde je doktrína AČR, rozdělena na dílčí doktríny (vzdušných, pozemních sil, zpravodajství apod.), řády a předpisy, které navazují na stanagy a z nich vytvářené pomůcky a standardní operační postupy (SOP).
- [3] Palebné působení obrněné techniky (závislé na elevaci kanonu) v ulicích do vyšších pater, možnosti pozorovacích a zaměřovacích přístrojů (budovy z různých druhů materiálů), pronikání laseru atd.
- [4] Změny (přechody z jednoho druhu operace na druhý) určují výběr taktiky boje, způsob, metody provedení a postupy, které jsou vždy závislé na faktorech METT – T (*Mission Enemy Troops Terrain and Time available*), tedy na úkolu, nepříteli, terénu, jednotkách, dostupném a využitelném čase.

Použitá literatura:

SABOLČÍK, D. *Operace vedené v zastavěných prostorech*. Vystoupení na semináři Taktika 2003. Vyškov: VVŠ PV, 2003.

